

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

УДК 33.012.8-045.45

Джалілов О. О.,
аспірант кафедри політичної економії
обліково-економічних факультетів,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ІНТЕГРАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ЯК НАПРЯМ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Dzhalilov O. O.
graduate student of political economy,
Accounting and Economics Department
Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman

NATIONAL ECONOMIC INTEGRATION AS DIRECTION OF ECONOMIC DEVELOPMENT

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто основні підходи до визначення процесу інтеграції, визначені основні рівні, форми та шляхи інтеграції, а також розглянутий процес інтеграції як напрямок сучасного економічного розвитку.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інтеграція, національна економічна система, напрям економічного розвитку.

ANNOTATION. The article gives full coverage to the question of main approaches to the definition of integration process, defines the basic levels, forms and ways of integration, as well as considering the integration process as the direction of modern economic development.

KEYWORDS: integration, the national economic system, the way of economic development.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день на світовій економічній арені посилюється домінування двох тенденцій. З одного боку посилюється цілісність світового господарства та його глобалізація, що викликано розвитком економічних зв'язків між країнами, лібералізацією торгівлі, створенням сучасних систем комунікації та інформації, світових технічних стандартів і норм. З іншого боку, відбувається економічне наближення та вза-

ємодія країн на регіональному рівні, формуються масштабні регіональні інтеграційні структури, що розвиваються у напрямку створення відносно самостійних центрів світового господарства. Відтак, сучасні економічні тенденції зумовлюють необхідність конструювання країнами відповідної економічної та соціальної політики, пошуку ними їх власних соціально-економічних моделей стратегічної суспільно-економічної трансформації та нових шляхів економічного розвитку. Одним з таких напрямів, що набуває все більшої актуальності, виступає інтеграція та участь у міжнародних організаціях і союзах, які надають можливість реорганізувати структуру економіки й економічних інститутів відповідно вимогам сучасних ринкових відносин. Отож, дослідження інтеграції економічної системи як ефективного способу реалізації нового господарського механізму, що спрямований на покращання фінансового стану, підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості національної економіки виступає об'єктивною необхідністю.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Зазначеній проблематиці приділялась значна увага як серед закордонних, так і серед вітчизняних науковців. Зокрема значний вклад у розробку питання внесли Солонінко К. С., Лук'яненко Д. Г., Лазебник Л. Л., Герштейн Е. Ф., Поручник А., Максименко С., Овчаренко Н. Е. та багато інших.

Виклад основного матеріалу дослідження. У своєму загальному значенні, термін «інтеграція» (від лат. «*integrum*» — ціле) означає з'єднання окремих частин у єдине ціле. У широкому ж розумінні інтеграцію розуміють і як відносини, і як процес. У своєму першому значенні інтеграцію можна тлумачити як відсутність будь-якої форми дискримінації іноземних партнерів у кожній з національних економік. У такому випадку країни зобов'язуються у своїй міжнародній економічній діяльності керуватися перш за все принципами фритредерства та концептуальними заходами відкритої економіки. Таким чином, інтеграція як відносини, покликана створювати належні організаційно-правові та фінансово-кредитні механізми взаємодії суб'єкта інтеграції зі світовим співтовариством, сутністю і метою яких є:

- створення максимально сприятливих умов для господарської взаємодії з зовнішнім економічним середовищем;
- відповідність національних господарських структур світовим;
- наявності могутнього експортоорієнтованого сектору виробництва, націленого на попит світового та регіонального ринків;

— пошук і утримання певної ніші у міжнародному поділі праці, яка відображає її міжнародний виробничий профіль;

— забезпечення високого рівня участі в міжнародній виробничій, науковій і технічній кооперації, обміні капіталами та робочою силою.

Як процес же інтеграція виявляється у стиранні відмінностей між економічними суб'єктами — представниками різних держав. Цей процес відбувається у ході еволюції та становлення інтернаціонального технологічного способу виробництва та створення інтернаціонального капіталу. Разом з інтернаціоналізацією приватного та колективного капіталу відбувається також й інтернаціоналізація державного капіталу. Переплетіння і зрощення цих форм інтернаціоналізації капіталу й зумовлює виникнення змішаних інтернаціональних форм економічної власності, найрозвинутішою з яких є формування бюджетів наднаціональних органів, створення єдиної податкової, кредитної та інших систем [1, с. 336]. Нерозривна єдність процесів інтернаціоналізації технологічного способу виробництва та економічної власності детермінують появу єдиних наднаціональних інститутів, що здійснюють уніфікацію господарських механізмів багатьох країн.

Що ж стосується сучасної наукової спільноти, то вона трактує термін інтеграції дещо неоднозначно. Так, аналіз сучасної наукової літератури дозволяє виділити чотири основних відносно самостійних підходи до розгляду цього поняття, які комплексно доповнюють один одного та дозволяють зрозуміти сутність досліджуваного явища. Серед них: інтеграція з точки зору економічної теорії (Г. Р. Марголит, Ю. Ф. Герштейн, О. М. Коростишевська), інтеграція з точки зору менеджменту (А. Альберт, Х. Грютер, М. Х. Мескон, Ф. Хедури), інтеграція з точки зору стратегічного менеджменту (Б. Х'юстон, Д. Кэмпбел, Дж. Стоунхаус) та інтеграція з точки зору корпоративного управління (Р. М. Энтов, А. Рачинский, І. Ансофф).

Економічна теорія представлена досить різноплановими поглядами щодо тлумачення поняття «інтеграція». Так, відомий російський науковець Г.Р. Марголит переконаний, що поняттю економічної інтеграції подібний «один з елементів усупільнення — процес концентрації, що реалізовується не шляхом внутрішнього розвитку (накопичення), а шляхом з'єднання вже існуючого виробництва та капіталу (централізації)» [2, с. 156]. Співзвучною Г.Р. Марголиту є думка О. М. Коростишевської, яка вважає, що економічна інтеграція — це особлива складна форма усупільнення праці та виробництва, якісно нова

об'єднуюча структура із загальною цільовою функцією, що виникає на сучасному етапі продуктивних сил, які в умовах нової інформаційної хвилі НТР характеризуються усе активнішим застосуванням науки [3, с. 58].

Питанню взаємозв'язку таких категорій, як концентрація, кооперація, усунування, спеціалізація та інтеграція приділяв значну увагу ще один російський науковець Ю.Ф. Герштейн. Так, автор вважає, що інтеграція в економіці перш за все проявляється в розвитку взаємодій між її елементами при виробництві, розподілі, обміні та споживанні, появі нових форм взаємодій, зростанні цілісних властивостей систем. А сутність інтеграції розкривається поступово: спочатку відбувається встановлення зв'язків між раніше розрізненими підприємствами — елементами системи; потім має місце поглиблення, посилення, надання систематичного характеру існуючим зв'язкам; збільшення кількості зв'язків і встановлення нових; поява нових інтеграційних (цілісних) властивостей у системі, узгодження зв'язків між підприємствами, зміна структури системи [4, с. 259].

Теоретики ж менеджменту заснували свій науково-методичний підхід на ідеї про те, що центральне місце в ринковій економіці займає управління, а менеджмент покликаний пов'язати економічні та усі інші процеси на підприємстві між собою. Але, враховуючи складну технологічну складову виробництва та структуру цілей підприємства, процес інтеграції повинен охоплювати усі структурні елементи системи. Отже, для того щоб користуватися перевагами спеціалізації діяльності в організації, необхідна ефективна внутрішньогосподарська інтеграція організації. Таким чином, менеджмент трактує інтеграцію як процес об'єднання зусиль усіх підсистем організації для досягнення її цілей і завдань. Тобто, інтегрована система має на увазі об'єднання усіх функціональних систем у єдине ціле на загальній інформаційній основі.

Представники стратегічного менеджменту обґрунтували власний підхід, розглядаючи процес інтеграції, спираючись на внутрішній і зовнішній механізми зростання. Внутрішнє зростання представляє собою найпростіший механізм зростання компанії. Переважна більшість компаній використовують зазначений метод як основу власного розвитку. Відмінною рисою внутрішнього зростання є реінвестування прибутків попередніх років в існуючий бізнес. Нарощуючи виробничі потужності, чи то за рахунок збільшення кількості устаткування, чи то за розширення території, перед компанією постає необхідність найму додаткової робо-

чої сили, задля задоволення зростаючого попиту. Таким чином, компанія збільшує балансову вартість свого бізнесу та власний товарообіг. Зростання такого плану характерне для раннього корпоративного розвитку, коли компанії опановують нові ринки та нові товари. Але розвинуті компанії, задля посилення своєї позиції на ринку, можуть комбінувати внутрішнє та зовнішнє зростання. Значною перевагою внутрішнього зростання є зниження ризиків пов'язаних із налагодженням зв'язків з іншими компаніями та побудовою нової структури. Крім того, усередині компанії максимізується використання знань і досвіду персоналу. Але незважаючи на переваги, внутрішнє зростання представляє собою значно повільніший механізм у порівнянні із зовнішнім. Зовнішнє зростання представлено через механізми злиття, поглинання та приєднання. У результаті зазначених типів укрупнення з'являється значно більша та фінансово потужніша структура. Для опису цього механізму зростання використовується загальніший термін «інтеграція», «об'єднання» [5, с. 173—174].

Останній підхід, з точки зору корпоративного управління, трактує інтеграцію як більш розвинений етап розвитку диверсифікації, концентрації, спеціалізації та кооперації виробництва. Процеси диверсифікації, розвиток інформаційної, правової, транспортної та інший інфраструктур, а також потреба у значних фінансових ресурсах обґрунтовують інтеграцію виробництв. Інтеграція виробництва має на увазі тіснішу співпрацю та кооперацію підприємств, поглиблення взаємодії, розвиток зв'язків між підприємствами, що призводить до об'єднання економічних суб'єктів.

Що ж стосується загальних сучасних економічних тенденцій, то економічну інтеграцію нерідко трактують як регульований процес проведення узгодженої міждержавної економічної політики. Основою такої політики виступає розподіл праці, розвиток виробничої та науково-технічної співпраці, кооперація, взаємовигідні торговельно-економічні й валютно-фінансові зв'язки та спрямування на формування сучасної високоефективної структури національних господарств.

По своїй суті, інтеграційні процеси охоплюють усі сфери життєдіяльності людини. Отож, зважаючи на масштаби впливу інтеграційних процесів на розвиток національної економічної системи, процес інтеграції, як напрямок розвитку національної економічної системи, варто структурувати з огляду на рівні та форми інтеграції.

Аналіз наукових праць вітчизняних і зарубіжних економістів свідчить про те, що у питанні визначення рівнів і форм інтеграції немає єдиного підходу. Так, існує думка про існування 2, 3 або 7

рівнів інтеграції. Але, з огляду на те, що на рівні національних економічних систем інтеграція розвивається на основі формування економічних об'єднань країн з тим чи тим ступенем узгодження їх національних політик, а отже мова йде про явище економічного регіоналізму, варто розглядати дворівневу модель процесу інтеграції: мікро- та макроінтеграцію [6]. Саме до такої моделі й схиляється основна частина наукової спільноти рис. 1.

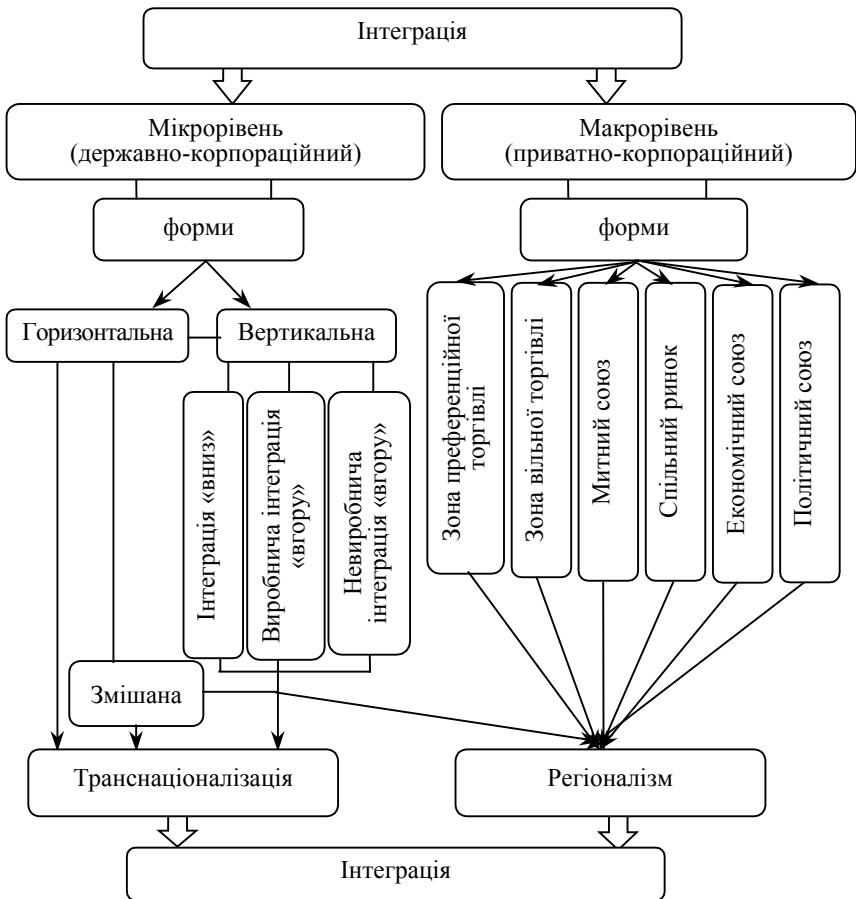

Рис. 1. Рівні та форми інтеграції національних економічних систем

Примітка. Складено автором за даними джерел [1—7].

На мікрорівні розрізняють горизонтальну та вертикальну інтеграцію.

Горизонтальна виникає при злитті фірм, що виробляють подібні або однорідні товари з метою їх подальшої реалізації через спільну систему розподілу і отримання при цьому додаткового прибутку. Характерною рисою горизонтальної інтеграції виступає закордонне виробництво товарів аналогічних тим, що виробляються у країні базування. Вертикальне ж передбачає об'єднання фірм, що функціонують у різних виробничих циклах. Вертикальне інтегрування прийнято класифікувати таким чином:

1) інтеграція «вниз» (наприклад, приєднання заводу-виробника сировини або напівфабрикатів до компанії, що реалізує головне виробництво);

2) виробнича інтеграція «вгору» (придбання сталеливарною компанією заводу, що виробляє металоконструкції);

3) невиробнича інтеграція «вгору», що включає сферу розподілу [7, с. 225].

Характерною ознакою мікроінтеграції є поява на певному етапі транснаціональних корпорацій, які й виступають найбільш інтегрованими мікроструктурами.

Макроінтеграція ж являє собою комплекс зв'язків і узгодженостей на міжнародному рівні окремої групи країн. Сучасний етап інтернаціоналізації світового господарства характеризується регіональною інтеграцією, тобто даний процес носить обмежений (локалізований територіально) характер. Дослідженням процесів макроінтеграції займалися як закордонні, так і вітчизняні науковці, а результати їх досліджень представлені у фундаментальних працях на основі чого сьогодні теоретично обґрунтовані та практично апробовані шість основних форм макроінтеграції, які представлені у табл. 1.

Як видно з табл. 1 і 2, форми макроінтеграції поділяються на два типи — на торговельну та виробничу. До першого типу відносять зони преференційної торгівлі, зони вільної торгівлі та митний союз. До другого — спільний ринок, економічний і політичний союзи відповідно. Така класифікація пояснюється тим, що при створенні перших трьох зазначених форм макроінтеграції міжнародні відносини торкаються лише сфери обміну, а при створенні інших трьох — розвивається глибша форма міждержавної координації, яка торкається не лише сфери обміну, а й створює відповідні умови для інтеграції у виробничій сфері.

Варто зауважити, що інтеграція, як напрямок розвитку національної економічної системи, незалежно від її рівня та форми, явище досить складне й практично можливе лише за наявності трьох основних умов.

Таблиця 1

**ФОРМИ, ТИПИ ТА КЛЮЧОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ
МАКРОІНТЕГРАЦІЇ**

Ключові характеристики	Політична інтеграція						☒
	Гармонізація економічної політики					☒	☒
	Вільний рух факторів виробництва				☒	☒	☒
	Спільний зовнішній тариф			☒	☒	☒	☒
	Усунення внутрішніх тарифів		☒	☒	☒	☒	☒
	Звуження внутрішніх тарифів	☒	☒	☒	☒	☒	☒
Форми макроінтеграції	Зона преференційної торгівлі	Зона вільної торгівлі	Митний союз	Спільний ринок	Економічний союз	Політичний союз	
Типи макроінтеграції	Торгівельна			Виробнича			

Примітка. Складено автором за даними джерел [1—7].

Розглянемо детальніше кожен з наведених форм табл. 2.

По-перше, необхідний досить високий рівень розвитку промисловості, що зробить національне господарство взаємодоповнюючим, більш зацікавленим у співпраці один з одним. Інтегрування можливе й необхідне лише між економічними системами, що мають розвинену обробну промисловість, особливо її високотехнологічні галузі. Що ж стосується менш розвинених національних економік, то вони виступають по відношенню одне до одного не як взаємодоповнюючі, а як конкуруючі господарські системи.

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФОРМ МАКРОІНТЕГРАЦІЇ

Форма	Ознаки
Зона преференційної торгівлі	1) зниження тарифних та інших бар'єрів у взаємній торгівлі; 2) збереження національних тарифів щодо третіх країн; 3) відсутність міждержавних органів управління
Зона вільної торгівлі	1) зняття митних тарифів і квот по відношенню до країн учасниць, дотримуючись при цьому власної політики щодо третіх сторін; 2) умови зони вільної торгівлі поширюються на усі товари окрім продуктів сільського господарства; 3) координується невеликим міжнаціональним секретаріатом, що знаходиться у одній з країн учасниць (зазвичай обходяться без нього); 4) учасники домовляються про основні параметри свого розвитку на періодичних зборах відповідних відомств
Митний союз	1) зняття внутрішніх митних кордонів між країнами учасницями; 2) перенос митного контролю на зовнішній периметр союзу; 3) зняття митних процедур у взаємній торгівлі товарами національного виробництва; 4) уніфікація форм і методів збору зовнішньоторговельної статистики; 5) домовленість про форми та методи надання пільг учасникам зовнішньоекономічної діяльності; 6) введення загальної для усіх країн учасниць системи тарифного і нетарифного регулювання при торгівлі з третіми країнами; 7) створення загальної системи преференцій
Спільний ринок	1) країни учасники домовляються про вільне переміщення через національні кордони не лише товарів і послуг, але й факторів виробництва — капіталу та робочої сили; 2) відповідна координація реалізується через періодичні збори глав держав та урядів країн-учасниць, значно частіших зустрічах керівників міністерств фінансів, центральних банків та інших економічних відомств, що спираються на постійно діючий секретаріат

Форма	Ознаки
Економічний союз	1) виникає на етапі високого економічного розвитку; 2) проводяться узгодження чи навіть впроваджується єдина економічна політика, на основі чого й знімаються усі перепони та бар'єри; 3) процес супроводжується створенням міжнаціональних (наднаціональних) органів; 4) у країнах учасницях відбуваються масштабні економічні перетворення
Політичний союз	Єдина економічна політика і, як наслідок, уніфікація законодавчої бази. Умови: 1) загальна податкова система; 2) наявність уніфікованих стандартів; 3) єдине трудове законодавство тощо

Примітка. Складено автором за даними джерел [1—7].

По-друге, навіть досить розвинені, у промисловому відношенні, національні економічні системи здатні до інтеграції одна з одною лише за умови, що їх економіка не є командно-розподільчою і жорстко централізованою, де діють штучні ціни, планові витрати виробництва та державна монополія зовнішньої торгівлі, а ринкова децентралізована економіка, де головними дійовими особами є не чиновники, а приватні підприємці.

По-третє, інтегрування може стати стійким необоротним процесом лише за наявності у країнах-партнерах високорозвиненої закріпленої політичної демократії, яка здатна враховувати та забезпечувати економічні, соціальні та культурні інтереси різних верств населення. У іншому випадку, як зовнішня, так і внутрішня політика такої країни буде значно непередбачуваною, а відтак інші країни-партнери не будуть розглядати її з належною довірою. Відповідно, за таких умов унеможлиблюється як зняття митних кордонів, так і формування та проведення спільної економічної політики, не кажучи вже про створення наднаціональних фондів для фінансування такої політики.

Варто також відзначити, що теоретичне формування інтеграційних угруповань національних економічних систем на макрорівні, який перш за все означає регіональну інтеграцію, можливе трьома основними шляхами (рис. 3).

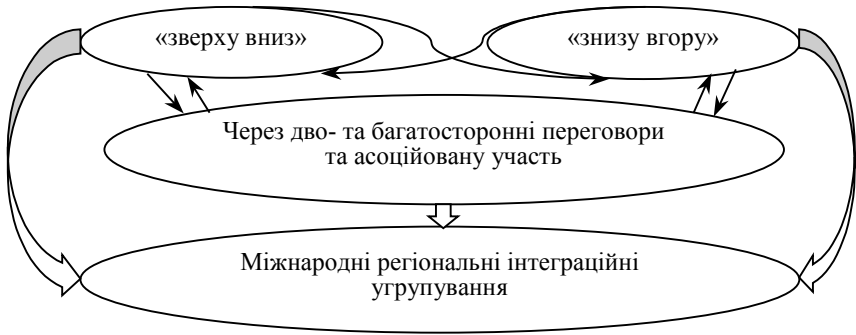

Рис. 3. Шляхи формування інтеграційних угруповань

Примітка. Складено автором за даними джерел [1—7].

Інтегрування «знизу догори» відбувається у процесі поглиблення інтернаціоналізації та транснаціоналізації господарського життя, коли домовленостям між країнами про створення зони вільної торгівлі, митного союзу чи спільного ринку передують досить тривалий період розвитку міжнародних економічних зв'язків на ринні підприємств, фірм і корпорацій. Ці зв'язки активно підтримуються на державному рівні, водночас розробляються й реалізуються широкомасштабні двосторонні проекти поглиблення міжнародного економічного співробітництва.

Інтеграція «згори донизу» реалізується коли з різних політичних і соціально-економічних причин створюється інтеграційне угруповання країн, які ще не повністю відповідають критеріям інтеграційної сумісності, але в процесі подальшого регульованого і скоординованого на наднаціональному рівні співробітництва досягають тієї чи іншої форми міжнародної економічної інтеграції.

Інтеграція через дво- і багатосторонні переговори та асоційовану участь окремих країн у діяльності інтеграційних угруповань передбачає вступ у вже існуюче угруповання на сталих умовах шляхом довгострокових переговорів.

Висновки з проведеного дослідження. Розглянувши теоретичний аспект використання інтеграції як напряму розвитку національної економічної системи варто відзначити значну ступінь розробки цього питання та зауважити, що у реальному житті формування, становлення та розвиток інтеграційного угруповання не відбувається конкретним одним шляхом. Зазвичай для створення або для вступу у вже існуюче об'єднання використовується комбінація із зазначених шляхів вступу. Водночас необхідно прийняти до уваги

факт, що розроблення і реалізація національних інтеграційних стратегій потребує певного «соціального настрою», адже міжнародна інтеграція народжується спочатку як теорія, а вже потім стає реальною політикою і стратегією розвитку економічної системи. Щоб стати актуальною, проблема інтеграції має привернути увагу впливових політичних та економічних груп і значної частини населення. Для послідовного розвитку інтеграційного процесу необхідні певні умови та цілеспрямовані дії на всіх етапах, котрі детермінуються історичними умовами, традиціями і особливостями розвитку країн, що інтегруються, і досягнутим на передінтеграційному етапі рівнем їх взаємодії. Водночас, за сучасних умов господарювання, процес інтеграції представляє собою відповідь сучасним економічним, політичним, науково-технологічним, соціокультурним та іншим потребам й інтересам держави, а також виступає ефективним способом реалізації нового господарського механізму, що спрямований на покращання фінансового стану компаній, підвищення конкурентоспроможності й інвестиційної привабливості національної економічної системи в цілому. З огляду на це, використання інтеграції за сучасних економічних умов, як напрямку розвитку національних економічних систем, виступає об'єктивно аргументованим і теоретично доцільним кроком на шляху до економічного процвітання.

Література

1. Міжнародна економіка : навч. посібник / [В. Є. Сахаров, В. С. Будкін, С. А. Єрохін та ін.] ; за заг. ред. Сахарова В. Є. — К., 2008. — 432 с.
2. *Марголит Г. Р.* Механизм экономической интеграции основного звена народного хозяйства: дис. д.э.н. : 08.00.05 / Марголит Г.Р. Московский институт управления. — М., 1990. — 364 с.
3. *Коростышевская Е. М.* Научно-производственная интеграция: дис. д. э. н. : 08.00.01 / Елена Михайловна Коростышевская. — СПб., 1999. — 310 с.
4. *Герштейн Е. Ф.* Дифференциация и интеграция в промышленности: теория и практика развития: дис. д.э.н. : 08.00.05 / Ефим Феликсович Герштейн. — Минск, 1993. — 340 с.
5. *Кэмпбел Д.* Стратегический менеджмент / Д. Кэмпбел, Дж.Стоунхаус, Б.Хьюстон; пер. с англ. Н.И. Алмазовой. — М. : ООО «Издательство проспект», 2003. — 336 с.
6. *Поручник А.* Інтеграція України у світове господарство / Поручник А. — К., 1994. — 129 с.
7. Міжнародні стратегії економічного розвитку : підручник / [Ю. В. Макогон, Д. Г. Лук'яненко, Ю. М. Пахомов та ін.] ; під заг. ред. Ю. В. Макогона. — К., 2009. — 417 с.

Reference

1. Mizhnarodna ekonomika : navch. posibnyk / [V. Ye. Sakharov, V. S. Budkin, S. A. Yerokhin ta in.] ; za zah. red. Sakharova V. Ye. — K., 2008. — 432 s. [in Ukrainian].
2. *Marholyt H. R.* Mekhanyzm ekonomycheskoj yntehratsyy osnovnoho zvena narodnoho khoz'iajstva: dys.d.e.n. : 08.00.05. / Marholyt H. R. Moskovskij ynstitut upravleniya. — M., 1990. — 364 s. [in Russian].
3. *Korostyshevskaia E. M.* Nauchno-proyvodstvennaia yntehratsyia: dys. d. e. n. : 08.00.01 / Elena Mykhajlovna Korostyshevskaia. — SPb., 1999. — 310 c. [in Russian].
4. *Hershtejn E. F.* Dyfferentsyatsyia y yntehratsyia v promyshlennosti: teoryia y praktyka razvytyia: dys.d.e.n. : 08.00.05. / Efym Felyksovych Hershtejn. — Mynsk, 1993. — 340 s. [in Russian].
5. *Kempbel D.* Stratehycheskyj menedzhment / D. Kempbel, Dzh.Stounkhaus, B. Kh'iuston; per. s anhl. N.Y. Almazovoj. — M. : OOO «Yzdatel'stvo prospekt», 2003. — 336 s. [in Russian].
6. *Poruchnyk A.* Intehratsiia Ukrainy u svitove hospodarstvo / Poruchnyk A. — K., 1994. — 129 s. [in Ukrainian].
7. Mizhnarodni stratehii ekonomichnoho rozvytku : pidruchnyk / [Yu. V. Makohon, D. H. Luk'ianenko, Yu. M. Pakhomov ta in.] ; pid zah. red. Yu. V. Makohona. — K., 2009. — 417 s. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 20.03.2013 р.

УДК 330.1; 339.9

Кудінова А. В., к.е.н., доцент,
кафедра політичної економії факультетів управління
та управління персоналом і маркетингу,
ДВНЗ «Київський національний університет
імені Вадима Гетьмана»

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ СПОЖИВАННЯ: ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ, ФАКТОРИ, ПРОЯВИ

Alevtyna Kudinova,
Ph. D., Associate Professor,
political economy department,
Vadim Getman Kyiv National Economic University

INTERNATIONALIZATION OF CONSUMPTION: HISTORICAL BACKGROUND, FACTORS, MANIFESTATIONS

АНОТАЦІЯ. У статті досліджено історичні, економічні, соціальні передумови та ключові чинники, що визначили характер і напрям розвит-